

VILNIAUS UNIVERSITETAS
MEDICINOS FAKULTETAS

Baigiamasis darbas

Socialinių tinklų įtaka medicinos studentų ir pacientų bendravimui: etiniai aspektai
The Influence of Social Networks on Communication between Medical Students and
Patients: Ethical Aspects

Viltė Elena Jonynaitė VI kursas, 6 grupė

Sveikatos mokslų institutas
Sveikatos etikos, teisės ir istorijos centras

Darbo vadovas

j. asist. dr. Vygintas Aliukonis

Katedros arba Klinikos vadovas

prof. dr. Eugenijus Gefenas

2023-05-20

Studentės elektroninio pašto adresas vilte.jonynaite@mf.stud.vu.lt

SANTRAUKA

Darbo tikslas: ištirti Vilniaus universiteto medicinos fakulteto 1 – 6 kurso medicinos studentų socialinių tinklų naudojimo įpročius, jų etines nuostatas apie bendravimo su pacientais socialiniuose tinkluose, šių aspektų sąsajas bei, esant poreikiui, apsvarstyti pasiūlymus rastoms etinėms problemoms spręsti.

Tyrimo metodai: duomenys tyrimui rinkti pasitelkus anoniminę anketą *Google Forms* internetinėje platformoje, kuria dalintasi Vilniaus universiteto medicinos studentų skirtingų kursų Facebook grupėse. Apklausoje dalyvavo 286 medicinos studentai. Anketą sudarė klausimai apie demografines charakteristikas, medicinos studentų socialinių tinklų naudojimo įpročius, polinkio naudoti socialinius tinklus bendravimui su pacientais ypatumus, etines nuostatas, susijusias su bendravimu su pacientais per socialinius tinklus ir klausimų apie konfidencialumo pažeidimus.

Rezultatai: dažniausiai medicinos studentų naudojamas socialinis tinklas yra Instagram (46,5%), socialiniuose tinkluose medicinos studentai per dieną praleidžia vidutiniškai 2-4 valandas. 77,3% tiriamųjų neperžiūri privatumo nustatymų registruodamiesi naujame socialiniame tinkle, 64,3% – nereguliuoja juose praleidžiamo laiko. 40,2% tiriamųjų ateityje būtų linkę naudoti socialinius tinklus bendrauti su pacientais, 8,7% būtų linkę kviešti pacientus „draugauti“ ar sekti per socialinius tinklus, 30,1% ateityje būtų linkę priimti paciento kvietimą „draugauti“ arba sekti. Tinkamiausiu bendravimui su pacientais socialiniu tinklu tiriamieji rinkosi Facebook ir Facebook Messenger. 3,5% medicinos studentų teigia patys pažeidę paciento asmens duomenų konfidencialumo principus socialiniuose tinkluose, 19,2% teigia pastebėję kitą Vilniaus universiteto medicinos studentą pažeidus šiuos principus. Tiriamųjų tarpe, polinkis neperžvelgti privatumo nustatymų naujame socialiniame tinkle, polinkis ateityje naudoti socialinius tinklus bendravimui su pacientais ir polinkis priimti pacientų kvietimus į „draugus“ socialiniuose tinkluose koreliuoja su mažiau griežtomis etinėmis nuostatomis apie bendravimą su pacientais socialiniuose tinkluose.

Išvados: atsižvelgiant į didelį polinkį ateityje naudoti socialinius tinklus bendrauti su pacientais bei tyrimo metu nustatytas koreliacijas, didesnę lyginant su literatūra konfidencialumo pažeidimų paplitimą tarp Vilniaus universiteto medicinos studentų, jie yra rizikoje pakenkti gydytojo profesinei reputacijai, tačiau tiksliai tam įvertinti reiktų tolimesnių tyrimų.

Raktažodžiai: socialiniai tinklai; medicinos studentai; etinės problemos; konfidencialumas

SUMMARY

Aim of the study: to examine habits of social network use, attitudes towards ethics of social media use to communicate with patients and correlation of these aspects among 1st – 6th year medical students at Vilnius University and consider recommendations to solve ethical problems related to this topic if needed.

Methods: data for this study was collected by conducting an anonymous online survey via *Google Forms*, which was shared on Facebook pages of medical students studying at Vilnius university. 286 medical students answered. Survey included questions about demographics of the respondents, habits of social media use, attitudes towards using social media to communicate with patients in the future, attitudes towards ethical aspects of using social media for named purpose and potential patient confidentiality breaches among medical students on social media.

Results: Most often used social media platform among Vilnius university medical students is Instagram (46,5%), 2-4 hours per day are spent on social media on average. 77,3% of respondents do not check privacy settings when creating a new social network account, 64,3% do not regulate time spent on social media. 40,2% of medical students would be willing to use social media to communicate with patients in the future, 8,7% would send a „friend“ request or follow a patient on social media, 30,1% would accept a „friend request“ or follow from a patient. Most suitable social network to communicate with patients according to medical students is Facebook and Facebook Messenger. 3,5% of survey subjects have breached patient confidentiality on social media, 19,2% have seen other medical student from Vilnius university breach patient confidentiality. Among respondents, tendency to not check privacy settings, tendency to use social media to communicate with patients in the future and tendency to accept „friend“ requests from patients correlates with less strict ethical attitudes towards digital communication.

Conclusions: taking into account the tendency of medical students to use social networks to communicate with patients in the future and correlations found in this study as well as incidence of confidentiality breaches, medical students at Vilnius University are at risk to harm the reputation of their profession, but further research is needed to better understand it.

Keywords: social media; medical students; ethical problems; confidentiality

TURINYS

SANTRAUKA.....	1
SUMMARY.....	2
1. ĮVADAS.....	4
2. EMPIRINIO TYRIMO MEDŽIAGA IR METODAI.....	6
2.1. Tyrimo imtis.....	6
2.2. Tyrimo instrumentas.....	6
2.3. Tyrimo eiga.....	7
2.4. Duomenų analizė.....	7
3. REZULTATŲ ANALIZĖ.....	7
4. APTARIMAS.....	19
5. IŠVADOS.....	22
6. PASIŪLYMAI.....	23
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	23
PRIEDAI.....	26

1. ĮVADAS

Socialiniai tinklai suprantami kaip internetinės programos, leidžiančios komunikuoti ir dalintis informacija tokiu būdu sudarant skaitmeninį turinį, kuriamą ir koreguojamą tik jų naudotojų (1). Socialinių tinklų pritaikymas ir panaudojimas asmens sveikatos priežiūroje yra iki šiol besiplečiantis ir apima visuomenės informavimą ir mokymą apie sveikatą, dezinformacijos identifikavimą ir paneigimą, visuomenės sveikatos tyrimus, profesinį gydytojų tobulėjimą, bendravimą su pacientais bei galimybę pacientams rasti informacijos. Dėl tokio plataus pritaikymo socialinių tinklų naudojimas gydytojo klinikinėje praktikoje ir bendrai sveikatos apsaugoje buvo svarbus palengvinantis veiksnys COVID-19 pandemijos metu (2). Nepaisant plataus pritaikymo, socialinių tinklų naudojimas klinikinėje praktikoje veikia paciento ir gydytojo santykį (3). Socialinių tinklų naudojimas bendravimui su pacientais kelia iššūkių laikantis paciento duomenų konfidencialumo principų, išsaugant pasitikėjimą (4), gerbiant paciento asmeninio gyvenimo privatumą, palaikant profesinę reputaciją. Neigiamą socialinių tinklų panaudojimo pusę atskleidžia ir tai, kad nustatytas neprofesionalaus gydytojų elgesio (pacientų privatumo pažeidimų, internetinių patyčių) socialiniuose tinkluose padidėjęs paplitimas (5).

Dėl augančio jų naudojimo paplitimo, socialiniai tinklai yra medicinos etikos tyrinėjimo objektas. Vienoje metanalizėje tyrinėtas socialinių tinklų naudojimas medicinos studijų metu, tame tarpe socialinių tinklų įtaka gydytojų rezidentų profesionalumui – rezultatai nevienareikšmiški, tačiau dalyje tyrimų išreikštas susirūpinimas dėl gydytojų rezidentų profesinės reputacijos socialiniuose tinkluose ir privatumo klausimų (6). Socialinių tinklų naudojimo tiek asmeniniais, tiek profesiniais tikslais paplitimas yra didesnis tarp medicinos studentų nei tarp gydytojų rezidentų, o tarp šių – didesnis nei tarp gydytojų. Be to, skiriasi ir naudojimosi jais ypatumai – gydytojai kaip dažniausiai naudojamus socialinius tinklus nurodo LinkedIn bei Twitter, tuo tarpu studentai dažniau naudoja Facebook, Instagram, Snapchat (7). Kito tyrimo, lyginančio medicinos studentų ir gydytojų akademikų socialinių tinklų naudojimo aspektus, duomenimis, medicinos studentai 4 kartus labiau nei gydytojai vertino savo elgesį socialiniuose tinkluose kaip neprofesionalų, tačiau retai (ir taip pat dažnai kaip gydytojai) ėmėsi veiksmų dėl turinio, kuris jiems atrodo netinkamas, pašalinimo arba savo vardo įvedimo Google žiniatinklio paieškoje (8). Tai rodo jau dabar sveikatos apsaugos sistemos specialistams naudojant socialinius tinklus bendrauti su pacientais kylančių etinių dilemų svarbą greičiausiai liksiant reikšminga ir ateityje, kai šiandieniniai medicinos

studentai, pasižymintys kitokiais socialinių tinklų naudojimo ypatumais, pradės savo klinikinę praktiką.

Tyrimų, nagrinėjančių medicinos studentų socialinių tinklų naudojimo įpročius, etines nuostatas apie bendravimą su pacientais per socialinius tinklus bei šių aspektų sąsajas Lietuvoje nėra. Atsižvelgiant į tai, kad socialiniai tinklai trina barjerą tarp asmeninio ir profesinio gyvenimo (9), jų naudojimosi įpročiai skiriasi tarp gydytojų ir medicinos studentų (7), o užsienio literatūra rodo didelį neprofesionalaus elgesio socialiniuose tinkluose paplitimą tarp medicinos studentų (10, 11) suprasti šioje populiacijoje galimai kilsiančių etinių problemų riziką yra aktualu.

Tyrimo tikslas: ištirti Vilniaus universiteto medicinos fakulteto 1 – 6 kurso medicinos studentų, studijuojančių lietuvių kalba, socialinių tinklų naudojimo įpročių ypatumus, jų etines nuostatas apie bendravimą su pacientais socialiniuose tinkluose, šių dviejų aspektų sąsajas bei, esant reikalui, apsvarstyti pasiūlymus rastoms etinėms problemoms spręsti.

Tyrimo uždaviniai:

- 1.1. Nustatyti dažniausiai medicinos studentų naudojamą socialinį tinklą, laiką, praleidžiamą socialiniuose tinkluose, privatumo nustatymų peržiūrėjimo, laiko, praleidžiamo socialiniuose tinkluose reguliavimo paplitimą tarp medicinos studentų;
- 1.2. Įvertinti medicinos studentų požiūrį į socialinių tinklų naudojimą bendraujant su pacientais ir apsvarstyti, kokių su etika susijusių rizikų toks požiūris galėtų kelti;
- 1.3. Nustatyti paciento duomenų konfidencialumo pažeidimų paplitimą tarp medicinos studentų ir pasvarstyti, kiek reikšmingas yra šios etinės problemos mastas lyginant su kitų tyrimų duomenimis;
- 1.4. Įvertinti, ar medicinos studentų socialinių tinklų naudojimo įpročiai bei polinkis juos naudoti bendravimui su pacientais ateityje siejasi su etinių nuostatų apie skaitmeninį bendravimą su pacientais griežtumu ir pasvarstyti, ką tai galėtų reikšti etine prasme;
- 1.5. Atsižvelgiant į konfidencialumo pažeidimų paplitimą ir kitus tyrimo metu gautus rezultatus, apsvarstyti akademinės arba kitokio pobūdžio diskusijos apie skaitmeninį profesionalumą medicinos studijų metu reikalingumą.

Tyrimo tikrinamos hipotezės:

H1: Aktyvesnis medicinos studentų įsitraukimas į socialinius tinklus, ilgesnis juose praleidžiamas, nereguliuojamas laikas, neperžiūrimi privatumo nustatymai bei polinkis

ateityje bendrauti su pacientais per socialinius tinklus siejasi su mažiau griežtomis etinėmis nuostatomis apie bendravimą su pacientais per socialinius tinklus bei profesionalumą socialiniuose tinkluose.

H2: Medicinos studentų atliekamų pacientų konfidencialumo pažeidimų socialiniuose tinkluose paplitimas yra didelis ir verčia apsvarstyti platesnės diskusijos apie skaitmeninį profesionalumą reikalingumą.

2. TYRIMO MEDŽIAGA IR METODAI

2.1. Tyrimo imtis

Tyrimo dalyviai buvo surinkti netikimybinės patogiosios atrankos būdu kviečiant 1 – 6 kurso Vilniaus universiteto medicinos fakulteto medicinos studentus, studijuojančius lietuvių kalba, užpildyti internetinę anketinę apklausą. Anketą užpildė 286 respondentai. Visos anketos buvo užpildytos pilnai, todėl į analizę įtraukti visų respondentų duomenys.

2.2. Tyrimo instrumentas

Anketą šiam tyrimui sudarė tyrimo autorė. Ji susidėjo iš penkių dalių: 1) 3 klausimų apie demografines tiriamųjų charakteristikas – lytį, amžių ir medicinos studijų kursą. Klausimui apie respondentų lytį ir studijų kursą buvo pateikti keli atsakymo variantai, o amžių respondentai galėjo nurodyti patys. 2) 8 klausimų apie tiriamųjų socialinių tinklų naudojimo įpročius – dažniausiai naudojamą socialinį tinklą, socialinių tinklų naudojimo tikslą, socialiniuose tinkluose sekamą turinį (kitų medicinos studentų blog'us, profesines gydytojų paskyras), aktyvumą bei laiką, per dieną praleidžiamą socialiniuose tinkluose, laiko, praleidžiamo socialiniuose tinkluose, reguliavimą ir privatumo nustatymų pasirinkimus. Į visus klausimus buvo pateikta nuo dviejų iki kelių atsakymo variantų. 3) 4 klausimų apie socialinių tinklų naudojimosi bendravimui su pacientais ypatumus – pasinaudojimą socialiniais tinklais bendrauti su pacientais praeityje, polinkį ateityje bendrauti, pačiam kviešti į „draugus“ arba priimti paciento kvietimą „draugauti“ socialiniuose tinkluose bei kuriuose tiksliai. Atsakymus buvo galima pasirinkti iš kelių variantų. 4) 1 klausimo su 12 teiginių, atspindinčių etines nuostatas, susijusias su bendravimu su pacientais per socialinius tinklus. Teiginiai atspindėjo etines nuostatas apie skaitmeninį profesionalumą, gydytojo profesinio įvaizdžio reprezentaciją, paciento asmeninio gyvenimo privatumą ir duomenų konfidencialumą. Prie kiekvieno iš teiginių buvo pateikta Likert skalė su penkiais atsakymo variantais nuo „1 = visiškai nesutinku“ iki „5 = visiškai sutinku“. 5) 3 klausimų apie paciento

duomenų konfidencialumo pažeidimus socialiniuose tinkluose – paties respondento padarytais pažeidimais, pastebėtais kitų Vilniaus universiteto medicinos studentų padarytais pažeidimais ir kitų universitetų medicinos studentų padarytais pažeidimais. Šalia šios skilties buvo pateiktas konfidencialia laikomos informacijos apie pacientą apibrėžtis remiantis Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymo 10 straipsnio 2 punktu. Atsakymui buvo pateikti du pasirinkimo variantai („taip“ arba „ne“).

2.3. Tyrimo eiga

Anketa patalpinta į *Google Forms* platformą, 2023 metų kovo mėnesį buvo rinkti atsakymai dalinantis anketos nuoroda Vilniaus universiteto medicinos fakulteto medicinos studentų kiekvieno kurso Facebook grupėse ir kviečiant studentus prisidėti prie tyrimo ją užpildant. Įsijungę anketos internetinę nuorodą, tiriamieji galėjo susipažinti su tyrimo aprašymu, kuriame buvo nurodytas tyrimą atliekantis asmuo, tyrimo tikslas, tiriamoji populiacija, užtikrintas tyrimo anonimiškumas ir konfidencialumas. Pildant anketą atsakymai į visus klausimus buvo privalomi.

2.4. Duomenų analizė

Surinkti duomenys buvo koduojami rankiniu būdu pasitelkus *Microsoft Excel* programą. Duomenų statistinei analizei naudotos *Microsoft Excel 2016* ir *IBM SPSS 29.0* programos. Paskaičiuota aprašomoji statistika taikant vidurkį, standartinę nuokrypį. Taip pat apskaičiuotas procentinis respondentų pasiskirstymas pagal demografines charakteristikas, socialinių tinklų naudojimosi įpročius, socialinių tinklų naudojimo bendravimui su pacientais ypatumus, etines nuostatas ir socialiniuose tinkluose pastebėtus medicinos studentų padarytus paciento duomenų konfidencialumo pažeidimus. Ranginių kintamųjų pasiskirstymui pagal normalųjį dėsnį naudotas Kolgomorov-Smirnov testas. Koreliacijai tarp tiriamųjų socialinių tinklų naudojimo ypatumų, polinkio naudotis socialiniais tinklais bendravimui su pacientais, kviesti ar sutikti priimti jų kvietimą į „draugus“ ir bendrai etinių nuostatų įverčių sumai buvo panaudotas Spearman koreliacijos koeficientas. Rezultatai laikyti statistiškai reikšmingais, kai p reikšmė $< 0,05$.

3. REZULTATAI

Tyrime dalyvavo 286 respondentai, iš kurių 252 (88,1%) buvo moterys, 32 (11,2%) buvo vyrai ir 2 (0,7%) buvo asmenys, savo lytį priskyrę kategorijai „kita“. Respondentų amžiaus

vidurkis 21,83 metai (SD =2,54; respondentų amžius svyravo nuo 18 iki 28 su viena 45 metų išskirtimi). 69 (24,1%) tyrimo dalyviai buvo Vilniaus universiteto medicinos fakulteto lietuvių kalba studijuojantys I kurso medicinos studentai, 58 (20,3%) buvo II kurso medicinos studentai, 37 (12,9%) – III kurso medicinos studentai, 38 (13,3%) – IV kurso medicinos studentai, 25 (8,8%) – V kurso medicinos studentai, 59 (20,6%) – VI kurso medicinos studentai (1 lentelė).

1 lentelė. *Tiriamųjų pasiskirstymas pagal sociodemografines charakteristikas*

	Dažnis, N	Santykinis dažnis, %
Lytis		
Moteris	252	88,1
Vyras	32	11,2
Kita	2	0,7
Amžius		
Jaunesni nei 22 metų	147	51,4
22 metų ir vyresni	139	48,6
Medicinos studijų kursas		
I kursas	69	24,1
II kursas	58	20,3
III kursas	37	12,9
IV kursas	38	13,3
V kursas	25	8,8
VI kursas	59	20,6

Atsižvelgiant į Vilniaus universiteto medicinos studentų socialinių tinklų naudojimo įpročius, dažniausiai naudojamas iš jų yra Instagram – jį kaip dažniausiai naudojamą pažymėjo 133 (46,5%) respondentai. Antras dažniausiai naudojamas socialinis tinklas yra Facebook Messenger – jį kaip dažniausiai naudojamą nurodė 108 (37,8%) respondentai. 28 (9,8%) tiriamieji savo dažniausiai naudojamu socialiniu tinklu nurodė TikTok, 17 (5,9%) tiriamieji – kitus socialinius tinklus, iš kurių 10 (3%) – YouTube, 4 (1,4%) – Twitter, 2 (0,7%) – kiti, 1 (0,3%) – Whatsapp. 138 (48,3%) respondentai nurodė, kad dažniausiai socialinius tinklus naudoja pramogavimo ir atsipalaidavimo tikslu, 130 (45,5%) – komunikuoti su kitais asmenimis, 15 (5,2%) – sekti naujienas, 2 (0,7%) – mokytis ir 1 (0,3%) – dalintis savo žiniomis arba kūryba. Didžioji respondentų dalis (81,1%) socialiniuose tinkluose seka kitų

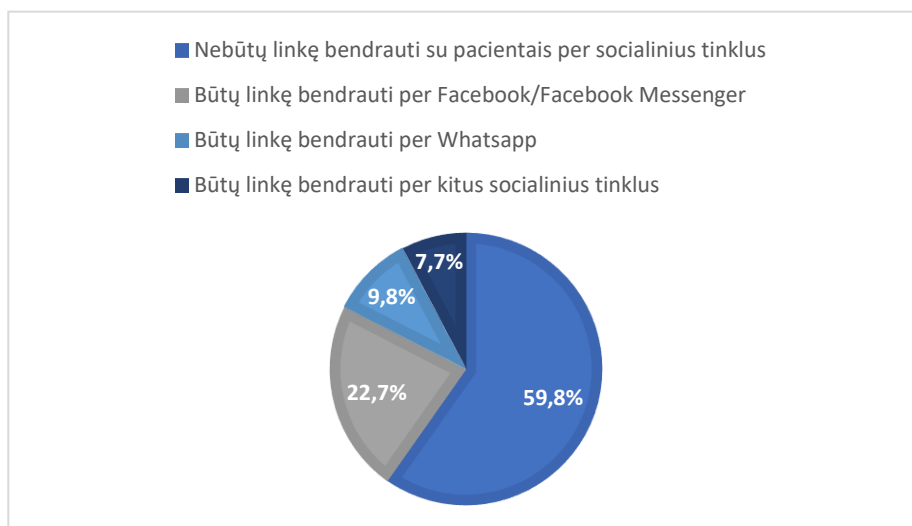
medicinos studentų edukacines paskyras („blog‘us“), 18,9% – jų neseka. Atitinkamai, didžioji dalis (71,7%) seka gydytojų profesines edukacines paskyras socialiniuose tinkluose, 28,3% – neseka. Iš 286 tyrimo dalyvių, 51 (17,8%) asmeninėse socialinių tinklų paskyrose aktyviai dalinasi turiniu patys ir seka tai, kuo dalinasi kiti, 220 (76,9%) turiniu patys nesidalina, tačiau seka kitų turinį, 15 (5,3%) respondentų nesidalina savu turiniu ir nesidomi tuo, kuo dalijasi kiti. Dauguma respondentų socialiniuose tinkluose per dieną vidutiniškai praleidžia nuo 2 valandų iki 4 valandų (159 respondentai, 55,6%), 67 (23,4%) nuo 4 valandų iki 6 valandų, 44 (15,4%) – mažiau negu 2 valandas, 12 (4,2%) – nuo 6 valandų iki 8 valandų ir likę 4 (1,4%) respondentai – daugiau nei 8 valandas per dieną. 102 (35,7%) tyrimo dalyviai reguliuoja laiką, per dieną praleidžiamą socialiniuose tinkluose, 184 (64,3%) jo nereguliuoja. Didžioji dalis tyrime dalyvavusių medicinos studentų, registruodamiesi į naują socialinį tinklą, neperžiūri privatumo nustatymų – taip teigia 221 (77,3%) respondentai. Likę 65 (22,7%) teigia privatumo nustatymus peržiūrintys (2 lentelė).

2 lentelė. *Tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymus į klausimus apie socialinių tinklų naudojimo įpročius*

	Dažnis, N	Santykinis dažnis, %
Dažniausiai naudojamas socialinis tinklas		
Facebook ir Facebook Messenger	108	37,8
Instagram	133	46,5
TikTok	28	9,8
Kiti	17	5,9
Socialinių tinklų naudojimo tikslas		
Pramogavimas ir atsipalaidavimas	138	48,3
Komunikacija su kitais asmenimis	130	45,5
Kita	18	6,2
Medicinos studentų blog‘ų sekimas		
Seka	232	81,1
Neseka	54	18,9
Gydytojų blog‘ų sekimas		
Seka	205	71,7
Neseka	81	28,3
Aktyvumas socialiniuose tinkluose		
Aktyviai dalinasi ir seka kitus	51	17,8

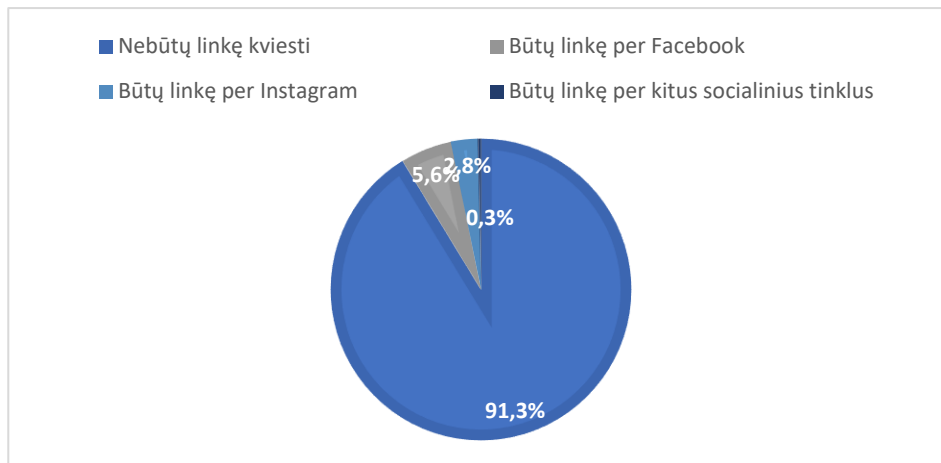
Nesidalina, bet seka kitus	220	76,9
Nesidalina ir neseka kitų	15	5,3
Laikas, praleidžiamas socialiniuose tinkluose		
iki 2 valandų	44	15,4
nuo 2 (įskaitant) iki 4 valandų	159	55,6
nuo 4 (įskaitant) iki 6 valandų	67	23,4
nuo 6 (įskaitant) iki 8 valandų	12	4,2
8 valandos ir daugiau	4	1,4
Laiko, praleidžiamo socialiniuose tinkluose, reguliavimas		
Reguliuoja	102	35,7
Nereguliuoja	184	64,3
Privatumo nustatymų peržiūra		
Peržiūri	65	22,7
Neperžiūri	221	77,3

Iš 286 apklaustųjų, 17 (5,9%) respondentai yra bendravę su pacientu (-ais) per socialinius tinklus, 269 (94,1%) to darę nėra. 171 (59,8%) tyrimo dalyviai nebūtų linkę ateityje naudoti socialinių tinklų bendravimui su pacientais, likę 115 (40,2%) būtų linkę tai daryti, iš kurių 65 (22,7%) tam rinktųsi Facebook ir Facebook Messenger, 28 (9,8%) – Whatsapp, 9 (3,2%) – Instagram, 8 (2,8%) – Viber, 4 (1,4%) – LinkedIn ir 1 (0,3%) – TikTok (1 paveikslas).

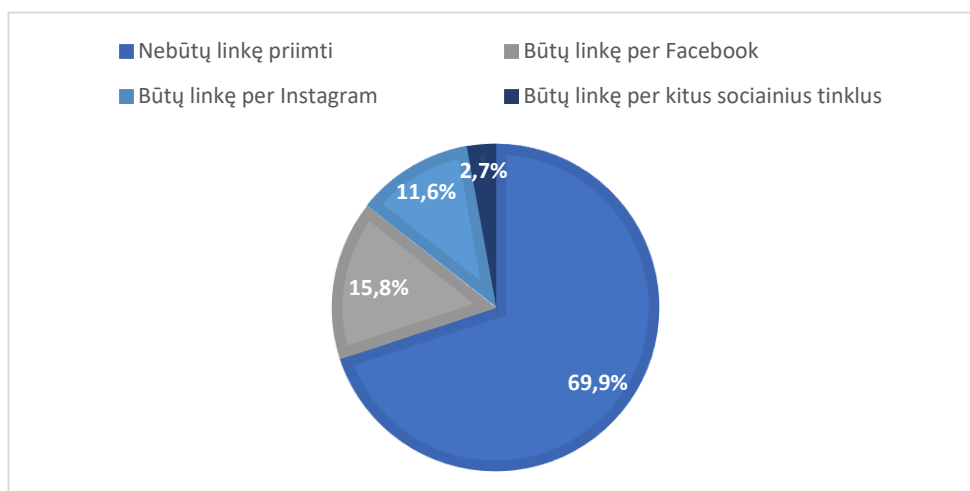
1 paveikslas. *Tiriamųjų pasiskirstymas pagal polinkį ateityje bendrauti su pacientais per socialinius tinklus*

261 (91,3%) tyrime dalyvavęs medicinos studentas nebūtų linkęs ateityje per socialinius tinklus siūti kvietimo „draugauti“ arba sekti pacientą, 25 (8,7%) – priešingai, būtų linkę tai daryti, iš kurių 16 (5,6%) respondentų tam rinktųsi Facebook, 8 (2,8%) – Instagram ir 1 (0,3%) – TikTok (2 paveikslas).

2 paveikslas. *Tiriamųjų pasiskirstymas pagal polinkį kviesti pacientus į draugus per socialinius tinklus*

Iš visų 286 respondentų, 200 (69,9%) tyrimo dalyviai nebūtų linkę ateityje priimti kvietimo „draugauti“ arba sekti iš pacientų, 86 (30,1%) būtų linkę tai daryti, iš kurių 45 (15,8%) – per Facebook, 33 (11,6%) – per Instagram, 6 (2,1%) – per LinkedIn, 1 (0,3%) – per Twitter ir 1 (0,3%) – per TikTok (3 paveikslas).

3 paveikslas. *Tiriamųjų pasiskirstymas pagal polinkį priimti pacientus į draugus socialinius tinklus*

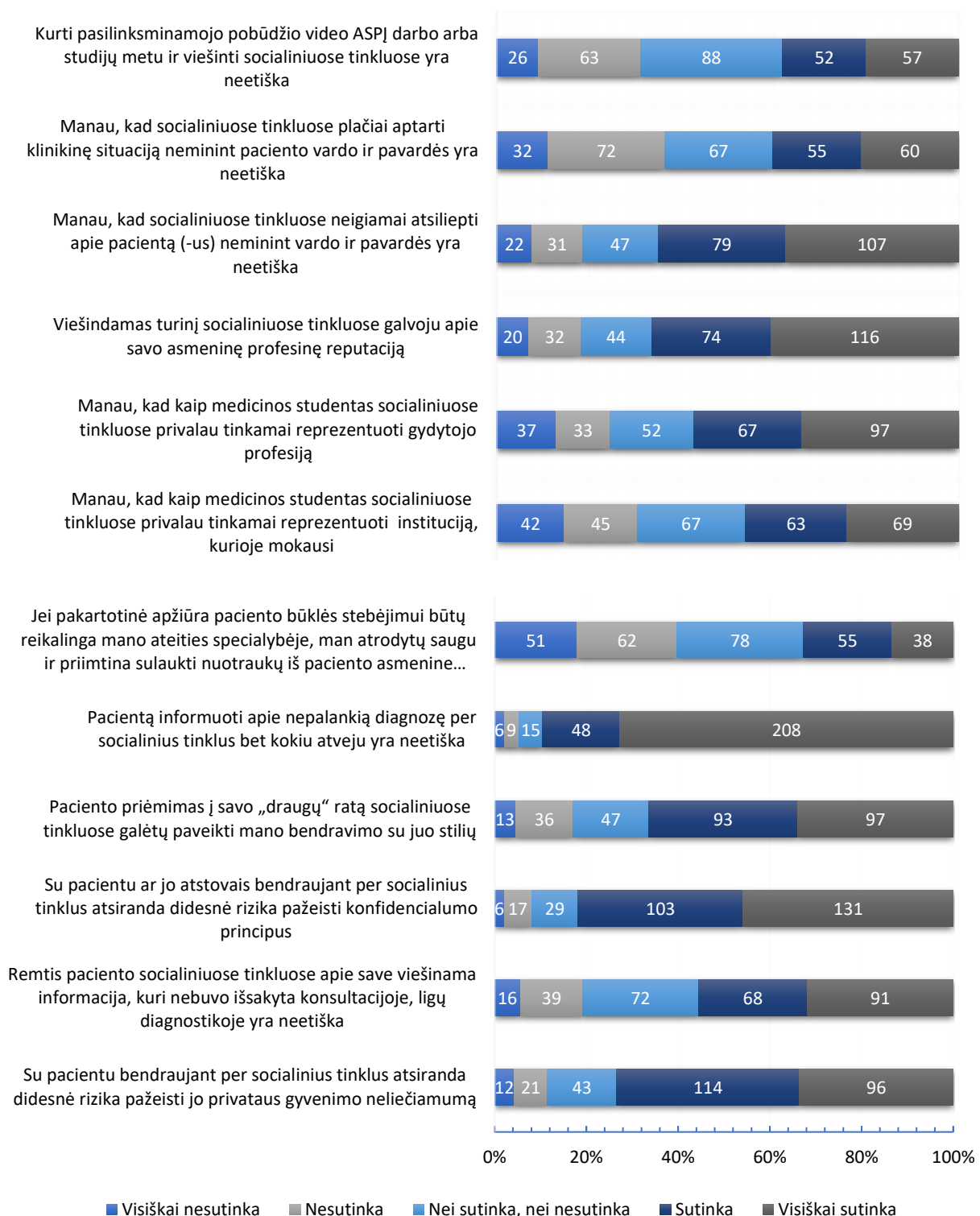
Etines medicinos studentų nuostatas apie bendravimą su pacientais per socialinius tinklus žyminčių atsakymų pasiskirstymas Likert skalėje pavaizduotas 4 paveiksle, atsakymų vidurkiai ir standartiniai nuokrypiai – 3 lentelėje. Atsakymų skalėje 1 reiškė „visiškai nesutinku“, 2 – „nesutinku“, 3 – „nei sutinku, nei nesutinku“, 4 – „sutinku“, 5 – „visiškai sutinku“. 132 (46,1%) medicinos studentai rinkosi visiškai sutinkantys arba sutinkantys su teiginiu, kad medicinos studentas socialiniuose tinkluose privalo tinkamai reprezentuoti instituciją, kurioje mokosi. Iš viso 87 (30,4%) respondentų nesutiko su šiuo teiginiu. Šio teiginio atsakymų vidurkis 3,25 (SD=1,37). 164 (57,3%) respondentai visiškai sutiko arba sutiko, kad socialiniuose tinkluose privalo tinkamai reprezentuoti gydytojo profesiją, nesutiko arba visiškai nesutiko 70 (24,5%). Šio teiginio atsakymų vidurkis buvo 3,54 (SD=1,39). Iš viso 190 (66,4%) tiriamųjų visiškai sutiko arba sutiko, kad viešindami turinį socialiniuose tinkluose galvoja apie savo asmeninę profesinę reputaciją. Su šiuo teiginiu nesutiko arba visiškai nesutiko iš viso 52 (18,2%) tiriamųjų, atsakymų vidurkis 3,82 (SD=1,27). 186 (65%) respondentai sutiko arba visiškai sutiko, kad socialiniuose tinkluose neigiamai atsiliepti apie pacientą (-us) neminint vardo ir pavardės yra neetiška, 53 (18,5%) nesutiko arba visiškai nesutiko su šiuo teiginiu, kurio atsakymų vidurkis 3,76 (SD=1,27). Visiškai sutiko arba sutiko, kad socialiniuose tinkluose plačiai aptarti klinikinę paciento situaciją neminint vardo ir pavardės 115 (40,2%) respondentų, nesutiko arba visiškai nesutiko 104 (36,4%), vidurkis 3,14 (SD=1,31). 109 (38,1%) sutinka arba visiškai sutinka, kad darbuotojams arba studentams kurti pasilinksminamojo pobūdžio vaizdo įrašus ASPĮ darbo arba studijų metu yra neetiška. 89 (31,1%) respondentai visiškai nesutiko arba nesutiko, kad tai neetiška, šio teiginio atsakymų Likert skalėje vidurkis buvo 3,18 (SD=1,24). 210 (73,4%) respondentai visiškai sutiko arba sutiko, kad su pacientu bendraujant per socialinius tinklus atsiranda didesnė rizika pažeisti jo privataus gyvenimo neliečiamumą, su šiuo teiginiu visiškai nesutiko arba nesutiko 33 (11,5%) tyrimo dalyvių, jo atsakymų vidurkis 3,91 (SD=1,07). 159 (55,6%) tiriamieji visiškai sutiko arba sutiko, kad remtis paciento socialiniuose tinkluose apie save viešinama informacija, kuri nebuvo išsakyta konsultacijoje, ligų diagnostikoje yra neetiška, su tuo visiškai nesutiko ar nesutiko 55 (19,2%) tiriamieji, šio teiginio atsakymų vidurkis buvo 3,63 (SD=1,21). 234 (81,8%) medicinos studentai visiškai sutiko arba sutiko, kad bendraujant su pacientais per socialinius tinklus atsiranda didesnė rizika pažeisti konfidencialumo principus, su šiuo teiginiu visiškai nesutiko arba nesutiko 23 (8%) respondentai, teiginio atsakymų vidurkis 4,17 (SD=0,98). 190 (66,4%) tiriamieji visiškai sutiko arba sutiko, kad paciento priėmimas į „draugų“ ratą socialiniuose tinkluose galėtų veikti jų bendravimo su pacientu stilių, 49 (17,1%) asmenys su šiuo teiginiu visiškai nesutiko arba nesutiko. Teiginio

atsakymų vidurkis buvo 3,79 (SD=1,17). Su teiginiu, kad pacientą informuoti apie nepalankią diagnozę per socialinius tinklus yra neetiška, visiškai sutiko arba sutiko 256 (89,5%) respondentai, visiškai nesutiko arba nesutiko 15 (5,2%) respondentų, šio teiginio atsakymų vidurkis buvo 4,55 (SD=0,89). Jeigu pakartotinė apžiūra būtų reikšminga ateities profesijoje, 93 (32,5%) tiriamieji visiškai sutinka arba sutinka, kad manytų esant saugu ir priimtina gauti nuotraukų asmenine žinute socialiniuose tinkluose iš pacientų, visiškai nesutiko arba nesutiko 113 (39,5%) tiriamieji. Šio teiginio atsakymų vidurkis 2,86 (SD=1,64).

3 lentelė. *Tyrimo dalyvių etines nuostatas, susijusias su bendravimu su pacientais per socialinius tinklus, žyminčių atsakymų pagal Likert skalę vidurkiai ir standartiniai nuokrypiai*

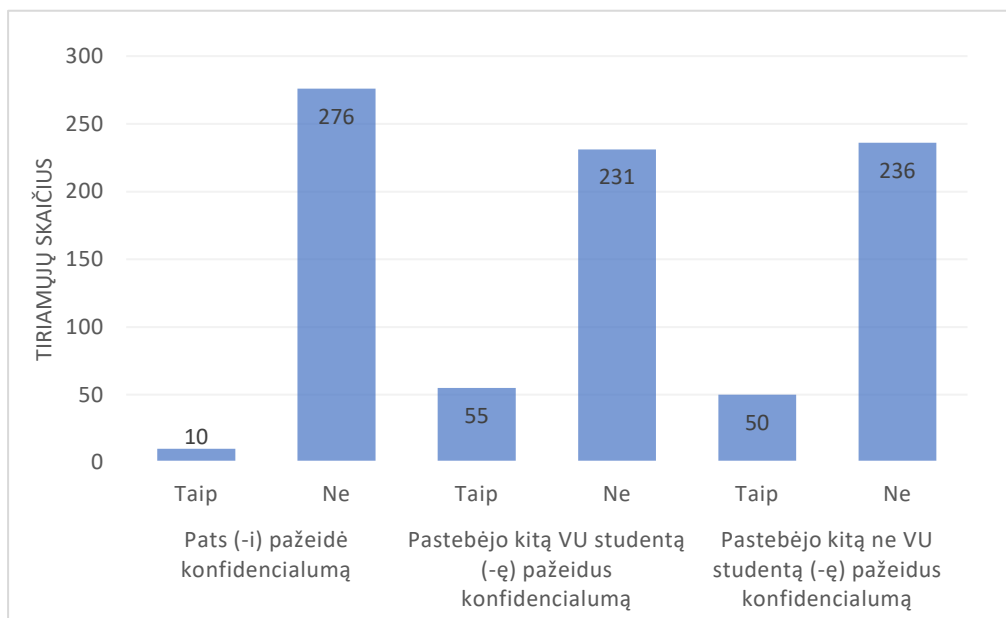
	Vidurkis	SD
Manau, kad kaip medicinos studentas socialiniuose tinkluose privalau tinkamai reprezentuoti instituciją, kurioje mokausi.	3,25	1,37
Manau, kad kaip medicinos studentas socialiniuose tinkluose privalau tinkamai reprezentuoti gydytojo profesiją.	3,54	1,39
Viešindamas turinį socialiniuose tinkluose galvoju apie savo asmeninę profesinę reputaciją.	3,82	1,27
Manau, kad socialiniuose tinkluose neigiamai atsiliepti apie pacientą (-us) neminint vardo ir pavardės yra neetiška.	3,76	1,27
Manau, kad socialiniuose tinkluose plačiai aptarti klinikinę situaciją neminint paciento vardo ir pavardės yra neetiška.	3,14	1,31
Kurti pasilinksminamojo pobūdžio vaizdo įrašus ASPĮ darbo arba studijų metu ir viešinti socialiniuose tinkluose yra neetiška.	3,18	1,24
Su pacientu bendraujant per socialinius tinklus atsiranda didesnė rizika pažeisti jo privataus gyvenimo neliečiamumą.	3,91	1,07
Remtis paciento socialiniuose tinkluose apie save viešinama informacija, kuri nebuvo išsakyta konsultacijoje, ligų diagnostikoje yra neetiška.	3,63	1,21
Su pacientu ar jo atstovais bendraujant per socialinius tinklus atsiranda didesnė rizika pažeisti konfidencialumo principus.	4,17	0,98
Paciento priėmimas į savo „draugų“ ratą socialiniuose tinkluose	3,79	1,17

galėtų paveikti mano bendravimo su juo stilių.		
Pacientą informuoti apie nepalankią diagnozę per socialinius tinklus bet koku atveju yra neetiška.	4,55	0,89
Jei pakartotinė apžiūra paciento būklės stebėjimui būtų reikalinga mano ateities specialybėje, man atrodytų saugu ir priimtina sulaukti nuotraukų iš paciento asmenine žinute per socialinius tinklus.	2,86	1,64
Bendra kiekvieno respondento visų teiginių atsakymų suma*	43,85	7,58

4 paveikslas. *Respondentų atsakymų apie etines nuostatas, susijusias su bendravimu su pacientais per socialinius tinklus, pasiskirstymas pagal Likert skalę*

Remdamiesi Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymo 10 straipsnio 2 punkte pateiktu paciento duomenų konfidencialumo pažeidimo apibrėžimu, pateiktu anketoje, 10 (3,5%) atsakė patys padarę tokį pažeidimą socialiniuose tinkluose ir 276 (96,5%) – padarę. Pastebėjusių kitą Vilniaus universiteto studentą padarius tokį pažeidimą socialiniuose tinkluose buvo 55 (19,2%), likę 231 (80,8%) tokių pažeidimų tarp bendramokslų nepastebėjo. Dar 50 (17,5%) respondentų žymėjo pastebėję tokio pobūdžio pažeidimus tarp ne Vilniaus universiteto studentų ir 236 (82,5%) žymėjo tokių pažeidimų tarp kitų universitetų medicinos studentų nepastebėję.

5 paveikslas. *Tiriamųjų atsakymų apie pacientų duomenų konfidencialumo pažeidimus socialiniuose tinkluose pasiskirstymas*

Tiriamieji tyrė koreliaciją tarp medicinos studentų socialinių tinklų naudojimo įpročių, polinkio juos naudoti bendravimui su pacientais ateityje ir etinių nuostatų nustatyta statistiškai reikšminga neigiama koreliacija tarp privatumo nustatymų naujame socialiniame tinkle neperžiūros ir etinių nuostatų griežtumo ($\rho=-0,137$, $p=0,021$). Taip pat nustatyta statistiškai reikšminga teigiama koreliacija tarp atsakymų „nebūčiau linkęs(-usi) ateityje naudoti socialinių tinklų bendravimui su pacientais“ ir „nebūčiau linkęs (-usi) ateityje priimti paciento kvietimo į „draugus“ ar sekti socialiniuose tinkluose ir etinių nuostatų apie bendravimą su pacientais

socialiniuose tinkluose griežtumo (atitinkamai, $\rho=0,147$, $p=0,013$ ir $\rho =0,131$ ir $p=0,027$). Nustatytos koreliacijos silpnos, kitur statistiškai reikšmingų koreliacijų nebuvo.

4 lentelė. *Tiriamųjų socialinių tinklų naudojimo įpročių ir polinkio juos naudoti bendravimui su pacientais ateityje koreliacijos su etinėmis nuostatomis.*

	Koreliacijos koeficientas ρ	p reikšmė
Trumpesnis laikas, praleidžiamas socialiniuose tinkluose	-0,044	0,463
Mažesnis aktyvumas socialiniuose tinkluose	-0,082	0,168
Polinkis nesekti medicinos studentų blog'ų	0,039	0,512
Polinkis nesekti gydytojų blog'ų	-0,027	0,645
Polinkis nereguluoti laiko, praleidžiamo socialiniuose tinkluose	-0,077	0,192
Polinkis neperžiūrėti privatumo nustatymų	-0,137	0,021
Polinkis nenaudoti socialinių tinklų ateityje bendravimui su pacientais	0,147	0,013
Polinkis nekviesti pacientų į „draugus“ socialiniuose tinkluose ateityje	0,079	0,184
Polinkis nepriimti pacientų kvietimo „draugauti“ socialiniuose tinkluose ateityje	0,131	0,027

Taip pat, polinkis bendrauti su pacientais per socialinius tinklus ateityje tarp medicinos studentų statistiškai reikšmingai silpnai koreliuoja su mažiau griežtomis nuostatomis apie paciento privataus gyvenimo neliečiamumo, duomenų konfidencialumo pažeidimo rizikas bendraujant socialiniuose tinkluose bei teiginiu, kad paciento priėmimas į draugas galėtų veikti bendravimo su pacientu stilių (atitinkamai $\rho=-0,188$, $p=0,001$ $\rho=-0,186$, $p=0,002$ $\rho=-0,129$, $p=0,029$). Polinkyje kviesti pacientą į draugus atsiskleidžia tokios pačios koreliacijos su šiomis etinėmis nuostatomis (atitinkamai $\rho=-0,159$, $p=0,007$, $\rho=-0,121$, $p=0,040$, $\rho=-$

0,190, $p=0,001$), kaip ir polinkyje priimti paciento kvietimą „draugauti“ (atitinkamai $\rho=0,205$, $p<0,001$, $\rho=-0,153$, $p=0,009$), išskyrus koreliaciją su nuostatomis apie „draugystės“ socialiniuose tinkluose poveikį bendravimo stiliui, kuri yra vidutinio stiprumo ($\rho=-0,300$, $p<0,001$). Privatumo nustatymų neperžiūra silpnai neigiamai koreliuoja su nuostata, kad bendraujant su pacientu per socialinius tinklus kyla didesnė rizika pažeisti jo privataus gyvenimo neliečiamumą ($\rho=-0,121$, $p=0,041$). Kitur statistiškai reikšmingų koreliacijų su šiais keturiais etines medicinos studentų nuostatas atspindinčiais teiginiais nėra.

5 lentelė. *Tiriamųjų privatumo nustatymo peržiūrėjimo įpročių, polinkio naudotis socialiniais tinklais bendravimui su pacientais ateityje koreliacijos su konkrečiomis etinėmis nuostatomis*

	Kviestų pacientą į „draugus“ socialiniuose tinkluose		Naudotų socialinius tinklus bendravimui su pacientais		Neperžiūri privatumo nustatymų		Priimtų pacientą į „draugus“ socialiniuose tinkluose	
	ρ	p	ρ	p	ρ	p	ρ	p
Sutikimas, kad su pacientu bendraujant per socialinius tinklus atsiranda didesnė rizika pažeisti jo privataus gyvenimo neliečiamumą.	-0,159	0,007	-0,188	0,001	-0,121	0,041	-0,205	<0,001
Sutikimas, kad paciento priėmimas į „draugų“ ratą socialiniuose tinkluose gali	-0,190	0,001	-0,129	0,029	-0,064	0,278	-0,300	<0,001

paveikti bendravimo su juo stilių.								
Sutikimas, kad su pacientu bendraujant per socialinius tinklus atsiranda didesnė rizika pažeisti konfidencialumo principus.	-0,121	0,040	-0,186	0,002	-0,037	0,537	-0,153	0,009

3.1. Rezultatų apibendrinimas

Dažniausiai Vilniaus universiteto medicinos fakulteto lietuvių kalba studijuojančių medicinos studentų naudojamas socialinis tinklas yra Instagram (46,5%), antras pagal dažnumą – Facebook ir Facebook Messenger (37,8%). Didžioji dalis tyrimo dalyvių socialiniuose tinkluose per dieną vidutiniškai praleidžia 2 – 4 valandas (55,6%).

Maždaug du trečdaliai (64,3%) medicinos studentų Vilniaus universitete nereguliuoja laiko, praleidžiamo socialiniuose tinkluose ir apie tris ketvirtadalius (77,3%) neperžiūri privatumo nustatymų registruodamiesi naujame socialiniame tinkle.

40,2% medicinos studentų ateityje būtų linkę naudoti socialinius tinklus bendrauti su pacientais. 8,7% medicinos studentų būtų linkę ateityje kviesti pacientus „draugauti“ ar sekti per socialinius tinklus. 30,1% medicinos studentų ateityje būtų linkę priimti paciento kvietimą „draugauti“ arba sekti socialiniuose tinkluose. Tinkamiausiu socialiniu tinklu visiems šiems tikslams medicinos studentai laiko Facebook ir Facebook Messenger.

3,5% medicinos studentų teigia patys pažeidę paciento asmens duomenų konfidencialumo principus socialiniuose tinkluose, 19,2% teigia pastebėję kitą Vilniaus universiteto medicinos studentą pažeidus konfidencialumo principus socialiniuose tinkluose, 17,5% – pastebėję pažeidimą padarius bet kurio kito universiteto medicinos studentą.

Polinkis neperžvelgti privatumo nustatymų naujame socialiniame tinkle, polinkis ateityje naudoti socialinius tinklus bendravimui su pacientais ir polinkis priimti pacientų kvietimus į „draugus“ socialiniuose tinkluose yra susijęs su mažiau griežtomis etinėmis nuostatomis apie bendravimą su pacientais socialiniuose tinkluose ir profesionalumą socialiniuose tinkluose. Viso šios koreliacijos yra silpnos.

Taip pat, polinkis ateityje bendrauti su pacientais per socialinius tinklus, kviesti juos „į draugus“, priimti juos į „draugus“ statistiškai reikšmingai siejasi su mažiau griežtomis nuostatomis apie padidintą riziką taip bendraujant pažeisti paciento privataus gyvenimo neliečiamumą, duomenų konfidencialumą bei nuostata, kad paciento turėjimas „drauguose“ socialiniuose tinkluose galėtų veikti bendravimo su juo stilių. Privatumo nustatymų neperžiūra statistiškai reikšmingai koreliuoja su mažiau griežta nuostata, kad socialiniuose tinkluose bendraujant su pacientais kyla didesnė rizika pažeisti jų privataus gyvenimo neliečiamumą.

4. APTARIMAS

Šio tyrimo rezultatai atskleidė, kad Vilniaus universiteto medicinos studentai yra labiau linkę ateityje naudoti socialinius tinklus bendrauti su pacientais, kviesti juos į „draugus“ ir priimti kvietimą „draugauti“, o tai yra stipriai daugiau nei atskleidė panašus tyrimas, atliktas tarp medicinos ir odontologijos studentų Kroatijoje (12). Nors tai savaime nerodo esant etinės problemos, šie studentai yra rizikoje formuoti netinkamą gydytojo profesijos įvaizdį savo socialiniuose tinkluose, jei ten viešina tokias savo asmeninio gyvenimo detales kaip didelio alkoholio kiekio ar nelegalių psichoaktyvių medžiagų vartojimas, seksualinio pobūdžio turinys ar neigiami komentarai apie pacientus, kolegas, instituciją, kurioje mokosi, o tokio pobūdžio turinio paplitimo mastas viešuose medicinos studentų socialinių tinklų paskyrose aprašomas kaip keliantis susirūpinimą (10, 11).

Tarp tyrime dalyvavusių studentų polinkis ateityje naudoti socialinius tinklus bendravimui su pacientais bei polinkis priimti kvietimą „draugauti“ iš pacientų koreliuoja su mažiau griežtomis bendromis etinėmis nuostatomis apie bendravimą su pacientais socialiniuose tinkluose. Nors šis tyrimas nenustatinėjo neprofesionalių laikytino elgesio socialiniuose tinkluose paplitimo tarp medicinos studentų, tokia sąsaja gali reikšti riziką, kylančią bendraujant su pacientais socialiniuose tinkluose, neįvertinimą arba nežinojimą. Analizuojant Turkijos medicinos studentų požiūrį į socialinius tinklus nustatyta, kad studentai nežino šiose platformose kylančių etinių problemų sveikatos apsaugos specialistams, įvardijamas gairių

socialinių medijų naudojimo medicinos studentams poreikis (13). Kitus tyrimus apžvelgianti literatūra – priešingai – rodo, kad medicinos studentai gerai supranta, kas yra profesionalus elgesys socialiniuose tinkluose, tačiau tai neatspindi stebint gan didelį netinkamo elgesio socialiniuose tinkluose paplitimą (14, 11). Be to, Vilniaus universiteto studentai, panašu, supranta bendravimo su pacientais per socialinius tinklus rizikas, susijusias su konfidencialumu ir privataus gyvenimo neliečiamumu, tačiau nerimo kelia koreliacija tarp polinkio naudoti socialinius tinklus bendravimui su pacientais ateityje ir mažiau griežto sutikimo, kad tokio pobūdžio bendravimui būdinga didesnė rizika pažeisti paciento konfidencialumą, privataus gyvenimo neliečiamumą bei mažiau griežtos nuostatos, kad paciento turėjimas „drauguose“ gali veikti bendravimo su juo stilių.

Profesionalaus socialinių tinklų naudojimo ribas sveikatos apsaugos sistemoje dirbantiems asmenims suprasti sudėtinga. Literatūroje, siekiančioje apibendrinti šiuo metu egzistuojančias gaires, įvardinami keli esminiai principai ir temos: konfidencialumo principų palaikymo svarba, iššūkiai apsaugant tiek pacientų, tiek gydytojų privatumą, atsakomybė išlaikyti visuomenės pasitikėjimą specialybe, bet kokio žeminimo nepriimtumas (9). Lietuvos Gydytojų Sąjungos profesinės gydytojų etikos kodekso I skyriaus 1.10 punktas apibrėžia, kas Lietuvoje turėtų būti suprasta kaip gydytojo profesionalumas, tame tarpe ir skaitmeninis: gydytojas „savo elgesiu formuoja profesijos įvaizdį visuomenėje, todėl net ir neatlikdamas profesinių pareigų turi vengti elgesio ir viešų pasisakymų, kurie galėtų diskredituoti gydytojo vardą, kenkti jo asmeniniam ir gydytojo profesijos prestižui ir taip silpninti visuomenės pasitikėjimą gydytojo profesija“ (15). Šio tyrimo rezultatai atskleidžia, kad trys iš keturių mažiausiai griežtas Vilniaus universiteto medicinos studentų etines nuostatas žymintys teiginiai yra apie profesinę reputaciją – medicinos studento pareigą tinkamai reprezentuoti gydytojo profesiją ir instituciją, kurioje mokosi bei pasilinksminamojo pobūdžio vaizdo įrašų socialiniuose tinkluose kūrimą. Nors literatūroje atpažįstamas didesnis medicinos studentų atsakingumas skaitmeninio profesionalumo klausimais nei tarp farmacijos arba odontologijos studentų (12, 16), trečdalis medicinos studentų įvardija socialiniuose tinkluose dalijęsi turiniu, kurio nenorėtų pamatant ateities darbdavio arba pacientų (16). Tačiau skaitmeninio profesionalumo temos gvildenimo svarbą ne tik tarp gydytojų, bet ir tarp medicinos studentų parodo sisteminės literatūros apžvalgos duomenys, atskleidžiantys, kad socialinės medijos tampa reikšmingu įrankiu būsimų gydytojų atrankoje – dalis (11,2-37,5%) rezidentūros studijų programų vadovų peržvelgia stojančių kandidatų socialinius tinklus atsižvelgdami į ten sudaromą profesinį įvaizdį bei neprofesionalių laikomą elgesį, pavyzdžiui, alkoholio

vartojimą ir seksualiai provokuojantį turinį, dalis remdamiesi šiais kriterijais dalį kandidatų atmets arba sumažina jų stojamąjį balą (17).

Šio tyrimo metu nustatytas paciento duomenų konfidencialumo pažeidimų tarp medicinos studentų socialiniuose tinkluose paplitimas rodo penktadalį tiriamųjų pastebėjus tokį elgesį tarp Vilniaus universiteto studentų, tačiau tik 3,5% tiriamųjų atžymi tokį pažeidimą padarę patys. Tokia tendencija pastebima ir kituose tyrimuose, tiek tarp medicinos studentų, tiek tarp gydytojų, tačiau čia identifikuojamos informacijos apie pacientus pasidalinimo socialiniuose tinkluose tarp medicinos studentų paplitimas mažesnis (11). Iš etines nuostatas atspindinčių teiginių atsakymų panašu, kad studentai gerai supranta pacientų konfidencialumo pažeidimų rizikas, kylančias socialinius tinklus, dėl to kyla neaiškumų, kaip vertinti tokį skirtumą – su panašia problema susiduriama ir kituose tyrimuose, nes nustatant šių pažeidimų paplitimą pasikliaujame pačių studentų suteiktais duomenimis apie save ir kitus (17). Paciento duomenų konfidencialumas šiame tyrime apibrėžtas remiantis Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymo 10 straipsnio 2 punktu, pagal kurį konfidencialia laikoma informacija apie asmens sveikatos būklę, diagnozę, prognozes, gydymą ir hospitalizaciją (18). Problemų, susijusių su paciento konfidencialumo apsauga socialiniuose tinkluose kyla dėl to, kad net neviešinant vardo ir pavardės pateikiama informacija gali būti atsekama (19). Remiantis literatūra, socialiniuose tinkluose (Twitter) pacientų pastebėtas gydytojų elgesys, jų vertinamas kaip neprofesionalus, yra nepasitikėjimui gydytojo profesija įtaką darantis veiksnys (20).

Nors literatūroje, tiriančioje medicinos studentų elgesį ir nusižengimus socialiniuose tinkluose, įvardijamas gairių apie skaitmeninį profesionalumą poreikis (13, 16), supažindinimas su gairėmis ne visada turi įtakos medicinos studentų elgesio socialiniuose tinkluose pokyčiams (11). Itin reikšminga tai, kad kas medicinos studentų vertinimu yra profesionalu, taip pat gali kisti priklausomai nuo studijų etapo – medicinos studentai, atlikę klinikinę praktiką, informacijos apie pacientą paiešką Google, „susidraugavimą“ su pacientu socialiniuose tinkluose, neigiamus komentarus apie pacientus arba sveikatos apsaugos priežiūros darbuotojus socialiniuose tinkluose rečiau vertino kaip neprofesionalų elgesį, be to, studentai, matę neprofesionalų elgesį, patys dažniau į tokį įsitraukdavo (21). Literatūros apžvalgoje, nagrinėjančioje skaitmeninio profesionalumo mokymą tarp medicinos, slaugos, farmacijos studentų ir gydytojų rezidentų, apibendrinama, kad įvairaus tipo edukacija (dirbtuvės, praktinės užduotys, atvejų analizės) turėjo poveikį besimokančių žinioms apie bendravimo socialiniuose tinkluose naudą ir rizikas bei elgesiui – stebėtas didesnis medicinos studentų su mokymusi susijęs įsitraukimas socialiniuose tinkluose ir privatumo nustatymų

pasikeitimas siekiant tapti mažiau matomu viešai 22). Tyrimuose, analizuojančiuose, kokių klausimų su socialinių tinklų naudojimu kaip būsimi sveikatos apsaugos specialistai turi medicinos studentai, buvo įvardyti pačių studentų asmeninės informacijos privatumas, ribos tarp asmeninio bei profesinio gyvenimo bei šioje erdvėje. Studentai išreiškė teorinių žinių bei praktinės pagalbos iš kolegų gydytojų poreikį, išaiškinti studentų poreikius efektyviai padėjo fokusuotų grupių diskusijoms formavimas (23, 24).

5. IŠVADOS

5.1. Atsižvelgiant į tai, kad medicinos studentai Vilniaus universiteto medicinos fakultete dažniau nei kitur linkę ateityje bendrauti su pacientais, kviesti ir priimti juos į „draugus“ socialiniuose tinkluose ir kad šis polinkis koreliuoja su mažiau griežta nuostata, jog paciento turėjimas „drauguose“ socialiniuose tinkluose gali veikti bendravimo su juo stilių, yra rizika, kad šie studentai palaikytų formalų ir neprofesionalų santykį su pacientais, taip pat nuvertintų gydytojo pareigą viešojoje erdvėje, taip pat ir socialiniuose tinkluose, tinkamai reprezentuoti gydytojo profesiją.

5.2. Aktyvesnis medicinos studentų įsitraukimas į socialinius tinklus, ilgesnis juose praleidžiamas, nereguliuojamas laikas nėra susiję su medicinos studentų Vilniaus universiteto medicinos fakultete etinėmis nuostatomis apie bendravimą su pacientais socialiniuose tinkluose. Sąsajos, egzistuojančios tarp polinkio ateityje bendrauti su pacientais, juos „kviesti“ ir „priimti“ į draugus socialiniuose tinkluose, neperžiūrimų privatumo nustatymų kuriant naujų socialinių tinklų paskyras ir etinių nuostatų apie pacientų duomenų konfidencialumo, privataus gyvenimo neliečiamumo pažeidimus galimai rodo padidintą ateityje linkusių su pacientais bendrauti per socialinius tinklus medicinos studentų riziką pažeisti skaitmeninio profesionalumo principus ir pakenkti gydytojo specialybės reputacijai. Tinkamiau šiai rizikai įvertinti reikalinga giliau suprasti neprofesionalaus laikomo elgesio be konfidencialumo pažeidimų socialiniuose tinkluose paplitimą tarp šių studentų.

5.3. Nors konfidencialumo duomenų pažeidimo mastas socialiniuose tinkluose stipriai skyrėsi tarp teigiančių pačių juos padarius ir teigiančių juos atlikus patiems ir šio tyrimo rezultatų tikslumą apriboja tai, kad net apibrėžiant konfidencialumą, sunku nuspręsti, koks statistikoje atsispindinčių pažeidimų pobūdis, be to, jie pasikliauja tiriamųjų sąžiningumu atsakant į šį klausimą, lyginant su medicinos studentų tyrimais kitur, toks konfidencialumo pažeidimų paplitimas vertintinas rimtai ir skatina diskusijas apie skaitmeninį profesionalumą ir didesnę riziką socialiniuose tinkluose pažeisti konfidencialumo principus poreikį.

6. PASIŪLYMAI

Siekiant geriau suprasti medicinos studentų skaitmeninį profesionalumą, ateityje būtų vertinga ištirti neprofesionalių laikytino elgesio (alkoholio vartojimo, seksualinio turinio viešinimo, neapykantos kalbos, diskriminacinių pareiškimų, internetinių patyčių, nukreiptų prieš pacientus, kitus medicinos studentus, kolegas viešose asmeninėse socialinių tinklų paskyrose) paplitimą tarp medicinos studentų Vilniaus universitete.

Vilniaus universiteto medicinos fakultete etinių iššūkių bendraujant su pacientais per socialinius tinklus temai nėra skiriama atskiro dėmesio teorinių studijų ir klinikinių praktikų metu. Atsižvelgiant į šio tyrimo metu nustatytą pačių medicinos studentų pažymėtų asmeninių arba pastebėtų kitų Vilniaus universiteto medicinos fakulteto pacientų duomenų konfidencialumo pažeidimų paplitimą ir koreliacijas tarp polinkio naudoti socialinius tinklus bendravimui su pacientais socialiniuose tinkluose bei etinių nuostatų, tokia diskusija būtų vertinga. Siekiant geriau suprasti konfidencialumo pažeidimų, rastų tyrimo metu, pobūdį bei medicinos studentų poreikius skaitmeninio profesionalumo klausimais, būtų vertinga pirmiau atlikti fokusuotų grupių diskusijas.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Kaplan AM, Haenlein M, Users of the world, unite! The challenges and opportunities of Social Media, *Business Horizons*, 2010;53(1):59-68, doi: [10.1016/j.bushor.2009.09.003](https://doi.org/10.1016/j.bushor.2009.09.003)
2. Chen J, Wang Y. Social Media Use for Health Purposes: Systematic Review. *J Med Internet Res* 2021;23(5):e17917. doi: [10.2196/17917](https://doi.org/10.2196/17917)
3. Terrasse M, Gorin, M, Sisti,D. Social Media, E-Health, and Medical Ethics, *Hastings Center Report* 2019;49(1): 24– 33. doi: [10.1002/hast.975](https://doi.org/10.1002/hast.975)
4. Panahi, S, Watso, J, Partridge H. Social media and physicians: exploring the benefits and challenges. *Health informatics journal*, 2016;22(2):99-112.
5. Guraya, SS., Guraya, S., Yusoff, M.S.B. Preserving professional identities, behaviors, and values in digital professionalism using social networking sites; a systematic review. *BMC Med Educ* 2021;21:381, doi: [10.1186/s12909-021-02802-9](https://doi.org/10.1186/s12909-021-02802-9)
6. Sterling M, Leung P, Wright D, Bishop TF. The Use of Social Media in Graduate Medical Education: A Systematic Review. *Acad Med*. 2017 Jul;92(7):1043-1056. doi: [10.1097/ACM.0000000000001617](https://doi.org/10.1097/ACM.0000000000001617)

7. Pronk SA, Gorter, L, van Luijk, SJ. et al. Perception of social media behaviour among medical students, residents and medical specialists. *Perspect Med Educ* 2021;10:215–221. doi: [10.1007/s40037-021-00660-1](https://doi.org/10.1007/s40037-021-00660-1)
8. Kitsis, EA, Milan, FB, Cohen, HW et al. Who's misbehaving? Perceptions of unprofessional social media use by medical students and faculty. *BMC Med Educ* 2021;16:67. doi: [10.1186/s12909-016-0572-x](https://doi.org/10.1186/s12909-016-0572-x)
9. Hennessy, CM, Smith, CF, Greener, S, Ferns, G. Social media guidelines: a review for health professionals and faculty members. *Clin Teach*, 2019;16:442-447. doi: [10.1111/tct.13033](https://doi.org/10.1111/tct.13033)
10. Mota-Anaya E, Almeida-Chafloque K, Castro-Arechaga S, Flores-Anay L, León-Lozada C, Pereyra-Elías R, Mayta-Tristán P. Breaking a Vital Trust: Posting Photos of Patients on Facebook Among a Sample of Peruvian Medical Students, *AJOB Empirical Bioethics*, 2019;10:4, 241-249, doi: [10.1080/23294515.2019.1672826](https://doi.org/10.1080/23294515.2019.1672826)
11. Barlow, C.J., Morrison, S., Stephens, H.O., Jenkins, E., Bailey, M.J. and Pilcher, D. Unprofessional behaviour on social media by medical students. *Medical Journal of Australia*, 2015, 203:439-439, doi: [10.5694/mja15.00272](https://doi.org/10.5694/mja15.00272)
12. Viskić J, Jokić D, Marelić M, Machala Poplašen L, Relić D, Sedak K, Vukušić Rukavina T. Social media use habits, and attitudes toward e-professionalism among medicine and dental medicine students: a quantitative cross-sectional study. *Croat Med J*. 2021 Dec 31;62(6):569-579. doi: [10.3325/cmj.2021.62.569](https://doi.org/10.3325/cmj.2021.62.569).
13. Avcı, K, Çelikden, SG, Eren, S. et al. Assessment of medical students' attitudes on social media use in medicine: a cross-sectional study. *BMC Med Educ* 2015;15:18. doi: [10.1186/s12909-015-0300-y](https://doi.org/10.1186/s12909-015-0300-y)
14. Ramage C, Moorley C, A narrative synthesis on healthcare students use and understanding of social media: Implications for practice, *Nurse Education Today*, 2019;77:40-52, doi: [10.1016/j.nedt.2019.03.010](https://doi.org/10.1016/j.nedt.2019.03.010)
15. Lietuvos Gydytojų Sąjunga gydytojų profesinės etikos kodeksas. Prieiga per internetą: <https://www.lgs.lt/lgs-profesines-etikos-kodeksas> [žiūrėta 2023 m. gegužės 19 d.]
16. Hussain S, Hussain, Marwa Khalil, Sabeena Salam, Kosar Hussain, Pharmacy and medical students' attitudes and perspectives on social media usage and e-professionalism in United Arab Emirates, *Currents in Pharmacy Teaching and Learning*, 2021;13(2):102-108, doi: [10.1016/j.cptl.2020.02.017](https://doi.org/10.1016/j.cptl.2020.02.017).

17. Economides JM, Choi YK, Fan KL, Kanuri AP, Song DH. Are We Witnessing a Paradigm Shift?: A Systematic Review of Social Media in Residency. *Plast Reconstr Surg Glob Open*. 2019 Aug 19;7(8):e2288. doi: [10.1097/GOX.0000000000002288](https://doi.org/10.1097/GOX.0000000000002288)
18. Lietuvos Respublikos Seimas. LR Paciento teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.31932?jfwid=> [žūrėta 2023 m. gegužės 19 d.]
19. Ahmed W, Jagsi R, Gutheil TG, Katz MS. Public Disclosure on Social Media of Identifiable Patient Information by Health Professionals: Content Analysis of Twitter Data. *J Med Internet Res* 2020;22(9):e19746 doi: [10.2196/19746](https://doi.org/10.2196/19746)
20. Kilic Y, Chauhan D, Avery P, Horwood N, Nakov R, Disney B, Segal JP. The public's attitude towards doctors' use of Twitter and perceived professionalism: an exploratory study. *Clin Med (Lond)*. 2021 Sep;21(5):e475-e479. doi: [10.7861/clinmed.2021-0357](https://doi.org/10.7861/clinmed.2021-0357).
21. Mostaghimi A, Olszewski AE, Bell SK, Roberts DH, Crotty BH. Erosion of Digital Professionalism During Medical Students' Core Clinical Clerkships. *JMIR Med Educ* 2017;3(1):e9 doi: [10.2196/mededu.6879](https://doi.org/10.2196/mededu.6879)
22. Siobhan O'Connor, Mengying Zhang, Michelle Honey, Jung Jae Lee, Digital professionalism on social media: A narrative review of the medical, nursing, and allied health education literature, *International Journal of Medical Informatics*, 2021;153:104514. Doi: [10.1016/j.ijmedinf.2021.104514](https://doi.org/10.1016/j.ijmedinf.2021.104514).
23. Marcus A. Henning, Susan Hawken, Joanna MacDonald, Judy McKimm, Menna Brown, Helen Moriarty, Sue Gasquoine, Kwong Chan, Jo Hilder & Tim Wilkinson. Exploring educational interventions to facilitate health professional students' professionally safe online presence, *Medical Teacher*, 2017;39:9, 959-966, doi: [10.1080/0142159X.2017.1332363](https://doi.org/10.1080/0142159X.2017.1332363)
24. Flickinger TE, O'Hagan T, Chisolm MS. Developing a Curriculum to Promote Professionalism for Medical Students Using Social Media: Pilot of a Workshop and Blog-Based Intervention *JMIR Med Educ* 2015;1(2):e17, doi: [10.2196/mededu.4886](https://doi.org/10.2196/mededu.4886)

PRIEDAI

1 priedas. Socialinių tinklų įtakos medicinos studentų bendravimui su pacientais tyrimo klausimynas

Esu Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto VI kurso medicinos studentė Viltė Elena Jonynaitė. Baigiamajam darbui atlieku tyrimą tema "Socialinių tinklų įtaka medicinos studentų bendravimui su pacientais: etiniai aspektai", kurio tikslas – ištirti Vilniaus universiteto medicinos fakulteto 1-6 kurso medicinos studentų, studijuojančių lietuvių kalba, socialinių tinklų naudojimo įpročių sąsajas su jų etinėmis nuostatomis apie bendravimo su pacientais aspektus bei nustatyti, kaip skirtingų socialinių tinklų tinkamumą bendravimui su pacientais vertina šie studentai.

Prašau skirti kelias minutes atsakyti į apklausoje pateiktus klausimus. Apklausa sudaryta iš 19 klausimų, ji yra anoniminė, surinkti duomenys bus naudojami tik šio mokslinio tyrimo tikslais.

*** Nurodo būtiną klausimą**

1. Jūsų lytis*

- Moteris
- Vyras
- Kita

2. Jūsų amžius*

Jūsų atsakymas

3. Medicinos studijų kursas*

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

6

4. Dažniausiai naudojamas socialinis tinklas iš žemiau išvardintų:*

- Facebook/Facebook Messenger
- Instagram
- Whatsapp
- Viber
- Twitter
- Youtube
- TikTok
- LinkedIn
- Kita

5. Kokių tikslų dažniausiai naudojate socialinius tinklus?*

- Komunikuoti su kitais asmenimis
- Pramogavimo ir atsipalaidavimo
- Mokyti
- Sekti naujienas
- Dalintis savo žiniomis, kūryba

6. Ar socialiniuose tinkluose sekate medicinos studentų informacinius, su studijomis susijusius blogus?*

- Taip
- Ne

7. Ar socialiniuose tinkluose sekate gydytojų profesinius blogus?*

- Taip
- Ne

8. Ar esate aktyvus (-i) socialiniuose tinkluose?*

- Taip, aktyviai dalinuosi savo turiniu ir seku bei įsitraukiu į tai, kuo dalinasi kiti
- Pats(-i) turiniu nesidalinu, tačiau seku tai, kuo dalinasi kiti
- Ne, pats(-i) turiniu nesidalinu ir nesidomiu tuo, kuo dalinasi kiti

9. Kiek laiko per dieną vidutiniškai praleidžiate socialiniuose tinkluose?*

- mažiau nei 2 val.
- nuo 2 val. (įskaitant) iki 4 val.
- nuo 4 val. (įskaitant) iki 6 val.
- nuo 6 val. (įskaitant) iki 8 val.
- 8 val. arba daugiau

10. Ar reguliuojate laiką, kurį praleidžiate socialiniuose tinkluose?*

- Taip
- Ne

11. Ar pradėdamas (-a) naudotis nauju socialiniu tinklu peržvelgiate privatumo nustatymus?*

- Taip
- Ne

12. Ar esate per socialinius tinklus bendravęs (-usi) su pacientu (-ais)?*

- Taip
- Ne

13. Ar būtumėte linkęs (-usi) ateityje bendrauti su pacientais per socialinius tinklus? Jei taip, kuriame socialiniame tinkle?*

- Taip, Facebook/Facebook Messenger
- Taip, Instagram
- Taip, Whatsapp
- Taip, Viber
- Taip, Twitter
- Taip, TikTok
- Taip, LinkedIn
- Ne, nebūčiau linkęs (-usi) bendrauti su pacientais per socialinius tinklus

14. Ar būtumėte linkęs (-usi) pacientą kviešti į draugus/sekti socialiniuose tinkluose? Jei taip, kuriame socialiniame tinkle?*

- Taip, Facebook
- Taip, Instagram
- Taip, Twitter
- Taip, Youtube
- Taip, TikTok
- Taip, LinkedIn
- Ne, nebūčiau linkęs (-usi) paciento kviesti į draugus/sekti soc. Tinkluose

15. Ar būtumėte linkęs (-usi) priimti paciento kvietimą draugauti/sekti jus socialiniuose tinkluose? Jei taip, kuriame socialiniame tinkle?*

- Taip, Facebook
- Taip, Instagram
- Taip, Twitter
- Taip, Youtube
- Taip, TikTok
- Taip, LinkedIn
- Ne, nebūčiau linkęs (-usi) priimti paciento kvietimo draugauti/sekti soc. Tinkluose

16. Šioje anketos dalyje rasite 12 teiginių, atspindinčių etines nuostatas apie bendravimą su pacientais bei profesinę reputaciją. Skalėje nuo 1 iki 5 pažymėkite, kiek sutinkate su kiekvienu pateiktu teiginiu. 1 – „visiškai nesutinku“, 2 – „nesutinku“, 3 – „nei sutinku, nei nesutinku“, 4 – „sutinku“, 5 – „visiškai sutinku“.*

	1	2	3	4	5
Manau, kad kaip medicinos studentas socialiniuose tinkluose privalau tinkamai reprezentuoti instituciją, kurioje mokausi.					
Manau, kad kaip medicinos studentas socialiniuose tinkluose privalau tinkamai reprezentuoti gydytojo profesiją.					
Viešindamas turinį socialiniuose tinkluose galvoju apie savo asmeninę profesinę reputaciją.					
Manau, kad socialiniuose tinkluose neigiamai atsiliepti apie pacientą(-us) neminint vardo ir pavardės yra neetiška.					

Manau, kad socialiniuose tinkluose plačiai aptarti klinikinę situaciją neminint paciento vardo ir pavardės yra neetiška.					
Kurti pasilinksminamojo pobūdžio video ASPĮ darbo arba studijų metu ir viešinti socialiniuose tinkluose yra neetiška.					
Su pacientu bendraujant per socialinius tinklus atsiranda didesnė rizika pažeisti jo privataus gyvenimo neliečiamumą.					
Remtis paciento socialiniuose tinkluose apie save viešinama informacija, kuri nebuvo išsakyta konsultacijoje, ligų diagnostikoje yra neetiška.					
Su pacientu ar jo atstovais bendraujant per socialinius tinklus atsiranda didesnė rizika pažeisti konfidencialumo principus.					
Paciento priėmimas į savo „draugų“ ratą socialiniuose tinkluose galėtų paveikti mano bendravimo su juo stilių.					
Pacientą informuoti apie nepalankią diagnozę per socialinius tinklus bet kokių atveju yra neetiška.					
Jei pakartotinė apžiūra paciento būklės stebėjimui būtų reikalinga mano ateities specialybėje, man atrodytų saugu ir priimtina sulaukti nuotraukų iš paciento asmenine žinute per socialinius tinklus.					

Remiantis LR pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymo 10 straipsnio 2 punktu konfidencialia laikoma informacija apie paciento sveikatos būklę, diagnozę, prognozes, gydymą, paciento buvimą sveikatos priežiūros įstaigoje, taip pat visa kita asmeninio pobūdžio informacija. Ši informacija yra konfidenciali ir po paciento mirties.

17. Ar naudodamasis (-i) socialiniais tinklais esate pažeidęs(-usi) paciento duomenų konfidencialumo principus?*

- Taip
- Ne

18. Ar naudodamasis (-i) socialiniais tinklais esate pastebėjęs(-usi) bendramokslį pažeidžiant paciento duomenų konfidencialumo principus?*

- Taip

Ne

19. Ar naudodamasis (-i) socialiniais tinklais esate pastebėjęs (-usi) kitame nei Vilniaus universitete besimokantį medicinos studentą pažeidžiant paciento duomenų konfidencialumo principus?*

Taip

Ne